I Del:

Utkast

till

Sånger och småberättelser

om Köpenäb

af O. Ahnberg

Kolkörarev

Ju'r och skur sitter Kolkörarev på vagnen
och tömmarna stadigt han håller i handen,
han krogar, han lassar, han kör
kol, som han vältar af vid var kolbodör.

Han känner folket deras namn och nummer
och vet på fricken vid vems kolbod han håller
i alla vinklar och vrår förkar han in sin kärra
och smäller en klatsch om krångelig är hans märra

Om det regnar och han blir sur och våt,
är han ej ledsen – det där följer arbetet åt,
ty blir det bara gvär och klocken vill bjälla,
skall han vid spisen till torkning kläderna hänga.

När mororna surrudna komma och säga:
herre Gud, ej en enda kolbit vi äga
kolkörare kom! kom — genast med flis!"
så vi kan kölna och få varmt i vår spis.

Så säger han skrattande: stanna ej kom lilla Greta
kom, moran lilla, må väl veta,
att när jag hemmes tus nätt,
får kom kol, både stort och smått.

Han klappras och stryker hästens lånd
och talar till Påvo: stå nu snällt där du är ställd
medan jag lassar till mor Greta en lassvacker flis
så kom ej behöfves jämra sig öfver din kalla spis

Nu jag i tiden ärv häst och kolkörare gerna
och kolkörsven börjar nu även tuchafasande
han kökrar, även ars många – nu är det tid
skjuta hästen, ty kolkörsven är – mralid.

Oscar A. Enberg

En liten visa
att sjunga till dragspel
vid
Handtverks och Fabriksföreningens årsfest
i Höganäs den 13 November 1909.

Hör hit, go vänner, lyssna till,
om hur för er jag sjunga vill
en liten visa för gamla och unga,
som alla kan vara med om att sjunga.

Handtverk, handel och industri,
stora saker hvaraf något kan bli,
ty det är dessa, som framkallar värden,
hvarmed man bäst regera världen.

Vad vore väl världen utan knipslunga bondes,
det är ju hon som främst berömdes
och med hjelp af den högra tekniken,
formar den så ombärliga - spiken.

Likt vilden du ej kan traska naken omkring,
du måste skyla dig med någonting,
men skräddaren hjelper dig saken ofta,
med kläder, som skydda din nakna kropp.

I längden ingen gerna basta går
vrede slöter och skadas så lätt sina tår,
men af mästar, som äfven lärt sprätta läder,
få de skor, som passar för allt väder

Vid tråget står bagaren knådar och äter
och säjer för att ingen människa svälter,
om den är ledsen eller glad - i alla ödn,
skaffar hon dig de dagliga bröden

Där stå'r murarn med skeen i näfven
och klifver på stenningen redo, att åfven
lägga sten på sten högt upp mot skyn,
bekåtsam då' hus kradas upp i byn.

När skogens jättar sig för yxhugg böja
och stugor i dess knapp faror flöja,
då stämmer snickarn hyfveln och ser åfven,
att han får knastfria bräder till möbler.

Men vita väggar, usch! vem kan tåla't,
nej, bättre upp ska' det va', vi ska' ha' målat!
Kom! mästar målare med dina penslar
och måla fäget, som ögat fängslar.

På sjön tumla sjömännen om så kärkt
och segla lika bra fastän skutan hon läckt.
I alla haf synas svenskskutor vagga,
som skaffa hedern åt vår blå-gula flagga.

Om sin du gör en tur på bät eller tåg
och kännbart allt som dig öga såg,
gif då hvarför åt ingeniörsteknikern,
som med snille omsatt allt i praktiken.

Hurra för bonden, hurra för bagare
hurra för skräddare och även skomakare,
hurra för målare, murare och snickeri
hurra för teknici och hela vår industri.

Oscar A. Enskog

Utkast till småberättelser

När gubben Petter Magnus som agerade doktor och botade sin far.

Gubben Petter Magnus var en i många hänseende snäll man, snäll mest i så hänseende, att han gick spickeligt och beskedligt på arbete, slet och knogade och var nask efter öfverarbete, för att få ihop en ordentlig aflöning. Och det lyckades rätt bra för honom att ofta få ihop en dunderaflöning, hvarför hans hustru Anna icke sparde på att bekomma honom, vid alla tillfällen hade hon tillhands ett berömmande ord för hans stora ströfsamhet. Lite bekymmer läsaren själf och med det bekymmer Petter Magnus fick, tyckte han sig vara en storgubbe, och räknade sig till de stigfarne arbetarna. Hans arbetarehem är lördagen en efterlängtad dag. Det är väl icke troligt, att man i andra förmågor och bildade hem längtar så efter lördagen, som man gör i ett arbetarehem. Lördagen är ju för arbetaren förkastningarnes dag, då skall han lyfta storkofvan, om han lyckats få ihop den.

När det var måndag längtade Petter Magnus efter, att det snart åter skulle vara lördag. Ja, det var icke allenast Petter Magnus, som hade en sådan längtan. Alla, som hafva en veckas styft arbete framför sig, sucka och längta efter lördagen, ty då är ju hvilodagen snart i antågande och löfvet får liksom ett gyllene utseende.

Petter Magnus hade en särskild orsak att längta efter den dagen. Det var nämligen så i hans hem, att då han slet och släpade med arbetet, styrde mor Anna i hemmet om det ekonomiska. Hon tog aflöningen omhanda, hemsnickade pigg i tin ett rätt öre, och delade ut den så länge den räckte. Men därför fick han också komma ihåg, att gubben skulle ha "sin lilla bränvinstår" (ty gubben

var glad för en "byss". Mor Anna stånde därför om, att Strömvinsdunken om lördagen blef skäfvad. Han misstrodde Jonom (inte) den kära timm, detta trängde han tide för att sin styrkas samhet, det var då påkert.

I likhet med alla gamla skolmästare tyckte Peter Magnus om att sluta sitt arbete på lördagsmiddagen. För att kunna gå detta gick han den morgonen bittidare upp och undanskaffa en hel del arbete. Då han på lördagsmiddagen kastade matäskan öfver axlen och tågade åstad emot hemmet, gud hvad det då var roligt, att det ändtligen var lördag igen. Det var en gifven regel att innan Peter Magnus företog sig något, skulle han först raka sig. Den där stunden var för hans hojpar en liten treflig stund, som dessa hade roligt, ty när gubben rakade sig, gjorde han på många lustiga grimaser, så hojparna kunde inte låta bli (att) skratta därat. Det var därför ett roligt alo, hvarje gång gubben företog rakning. Hojparna ställde sig bak om gubbens rygg och hade uppsikt för sig och det inträffade, att då gubben var färdig och hunnit tvätta sig och det återstod att skära sig litet på läpparna, muntrades gubben upp igen, han var då åter i bästa lynne. Och ännu mera lifvad och glad blef han, då Mor Anna tog fram Strömsvinsdunken och slog upp en bastant sups, som oftast efterföljdes af en annan, ty, som Mor Anna sade, det var bäst att få sin tid hvart ben annars som han att skaffa. Medan gubben spisade hade Mor Anna så mycket att berätta vid spisen. Där på spisen stående kaffekitteln, hvars maldes, ty afton på middagen skulle gubben ha gök. Och när nu gubben satt vid sin gökakaffe renrakad, rentvättad och iklädd sin hvita skjorta, då var han bilden af en förnöjd arbetare, som gaf skatten i allt utom det han för tillfället hade för händer. Ofta sköga hans ögon öfver till Mor Anna. Det var en duktig kvinna han fått, tyckte han, en sällsynt par penna, som på allt fyrstlade om dagen. Det var fallen klick med hvad han förrätta sig, att gå likasom en urverk. Visserligen hade vår

hade icke skrapat ihop så tillräckligt väl i synnerhet, ifrmaa
fruntimmer hade Petter Magnus sett, men det fick gå ändå.
Tjocka och testont var hon i formen, hon var af det slaget,
som kunde ta ett bra tag, sådana tag som skåfvas i många
i ett arbetarehem, där man icke får vaja sig åfver något utan
somna på, och stön den synpunkten sätt var Petter Magnus
belåten med sin Anna.

Men även blef Petter Magnus mera begärlig på det starka.
Då hon om lördagarna efter bastat arbeta satt hemma i stugan,
ville han på det mesta förkorta tiden med gåkadrieking,
icke att förstå, utan många sådana, det skulle finna för
gått, om han skulle tänna sig bakom. Så på mas
stund ville hälla igen, menande på att veckan, som låg
framför var lång, det behöfde att sparas på tobåna, så
att det skulle räcka hela veckan ut, då blef Petter Magnus
ful, tjurfen och passen till humöret. Han satte sig på
motsatta sidan om kråk i stugan och gnatade åfver, att man
missunnade honom. Men Anna hade nu blifvit en annan
än hon fördom var, hon hade blifvit en gammal fut full
och giftig käring. Två sådana fruntimmer får ju inte till i
ett hus, sade Petter Magnus och såg illsken ut. Det end
ordet gaf det andra och så småtade man om hvarandra. Petter
Magnus mente på, att i den tiden han friade på mor Anna, hade
hon varit så ofsp och fått sig en bättre gumma, åtminstone en,
som inte varit missunsam. Och så slog han på flaset och bad, att
det hade (han) väg alltså kommat på, han hade (haft) fruset ofsp att välja på,
ty alla tösor hade varit galna i honom.

Men Anna hörde icke till dem, som gärna ville gnatas och strida
våsen, hon var af ett lugnt sinnelag och ville hellst, att allt
gick stilla tillbaga. Men lät därför sin gubbe gnatas bäst
han behagade, ihågkommande på att sådant hade en öfvergång. Det
var ju mänskligt, sade hon, att gubben skulle bli ondsint, då
han icke själf fick vara herre öfver sin kära tårmsfloska.

En dag blef emellertid gubben mera ondsint än vanligt och
framkastade förslag om, att det vore bäst, att mor och han
skildes, ty det vore omöjligt för honom längre dragas med en
gumma, som så där krasehade honom. Men Anna hajade

sin att tag vid sitta gubbens tal, men då han lätat mämare tänkt på saken, bad han skrattande, gå på med det, du har. Och ifrad af att så lätt, som han trodde, ha fått honnom öfver på sin sida, försvag han en stund af allt bahagat, hvarf han opp en skulle taga häften.

Wi börja nu i gråt med att teckna upp ifrån gubben, då hade han lördagsmatten och bondgrad på sig med att gåta allt i ordning. Har du inget annat att säga dig med, svarade honnom, så fattar det ändå med den saken, det blir gu alltid att tidsfördrif för dig. Jo, gubben skulle börja strax. Och så innan mor Anna började bädda, vore det på att ge sig i lag med sängkläderna: Dem skulle vägas, hvarför han letade rätt på bettsmonen, kvät af sig strumpebanden, ty han måste hafva något att binda om fjuttor och dynor, då han skulle väga dessa. Har Anna dig på och skrattande hjärtligt, då hennes gubbe letade om med sängkläderna. Ibland blets strumpebanden utan plant bettsmonskrakand och då hade gubben en halfva. Men omsider blef han färdig med vägningen och nu fick mor Anna laf bädda, bädda för sista gången i Petter Bergmos stuga, ty han var ju färdig om att skiljsmässan gick för sig så fort som möjligt. Petter Bergmos gaf sig sedan i lag med kopparslagaren och allt det andra bohaget. Har Anna lade sig och sof gott, hon bryddes sig ej stort om gubbens tokerier. Men så det led ut på morgonen och gubben ännu ej fått klart med det hela, blef han också dånig och kröp ned i sin bädd. Så mor Anna om morgonen kom upp, hade gubben dragit fram en hel del saker som stod och skräpade på golfvet, och delat i två hälfter. Mor Anna satte sakerna på sin plats. I början af hennes gubbe, han sof tätt härdt, han hade ju varit uppe länge om natten. Mor Anna gjorde upp eld, kokte kaffe, utan att gubben lät sig störas. Omsider vaknade Petter Bergmos. Så hans ögon sökte den ordna han stått till under natten, syntes ej att spår däraf, mor Anna hade städat allt i ordning och stugan hade åter sitt vanliga utseende. Han stående nu i stället en stor vid

hem sång, slog upp kaffe åt honom och då han åt fick en liten morgongök, då första både tanke på skilsmässa och delning. Gubben låg i stället länge gvar och låg ej i sängen, utan långt upp på förmiddagen, och kan knappt endast lockas ur sängen, då någon av hans pojkar bar åt mat honom och förargade honom. Då slog han som en raket upp ur sängen och skulle ha fast i pojken. Men ungarna Magnus på och sprungo kaffan ikapp, lade kaffelocket på kaffan och då stannade gubben strax upp.

Så då åt det fortgick det. Hvarje lördag, då mor Anna bar kaffen hårt i flaskan och förklarade, att det fick lof vara ordning med gökadtickandet, ville Peter Magnus skiljas och dela bohget. Men om söndagen hade lugnat gått över och om måndagen, då arbetet begynte, gick han strax och beskedligt på sitt arbete.

En söndagsmorgon, efter att återigen kaffan fått bragt en sådan där vägnings och delningsnatt, var Peter Magnus omöjlig att få upp ur sängen; hvarken gökan, som mor Anna på morgonen försökte göra honom godlynt med utan pojkarnas bvära och tatsamma stickor förmådde uträtta något, han förblef liggande i sängen hela söndagen, trotsande alla försök att få honom upp. På måndagsmorgonen, då mor Anna trodde, att han som vanligt skulle gå strax på arbete, förklarade Peter Magnus, att han var sjuk, [redacted], kunde ej stiga upp och ej stå på sina fötter. Mor Anna fick lof att skicka sjukbud till grytan och säga honom, att sjukdomen nog kom att bli långvarig, det kan ta några tid innan Peter Magnus åter kunde uppfatta arbetet.

En av männen hade under söndagsnatten fast mot arbete och då han på måndagsmorgonen kom hem, mötes han av mor Anna, som underrättade honom om att far var sjuk och blifvit hemma från arbetet. Åh, är han det, sade grytan, med fattas honom?

Ja, inte så jag riktigt vet det, jag misstänker att det är hans vanliga vårgöntid, som nu slagit åfven till invånaren i stadigheten. Det får så vi tå råda på,

sade flickan och bota honom, det minsta ingång fick hon för att förvissa sig om sanningshalten. Flickan gick in stugan, där gubben låg i soffan, och frågade honom: är ni sjuk far och vad är det som fattas er? Sjuk — ja visst fan är jag sjuk, men vad angår det dig pjät gubben åt flickan.

Jojo men, angår det mig, svarade flickan, jag är ju en son och som sådan intresserar det mig veta hur det är fatt med min far. Om ni är verkligt sjuk, skall vi naturligtvis se att få doktorn att se om er. Gubben mjuknade upp vid detta sonens tal och med gråten i halsen förklarade han, att flickan var den ende bland hela hans menageri, som egnade honom uppmärksamhet och tryckte sig om honom. Och så började gubben förklara hur det var fatt med honom. Det kräp i benen på honom precis som om benen voro fulla med myror. Öfver lårmuskorset och i sidorna hade han sig stygga hål som skar i kroppen liksom om man stack med spjut. En tryckande smärta över manen öfver bröstet, precis som om andan skulle tagas bort. Ofta kunde han icke vara, ty rasta han sig upp svartnade det för ögonen och benen ville icke bära honom.

Då flickan hört fadrens sjukdomsbeskrifning och han nu i sitt stora mor Anna lysta skalken i hans ögon. Gubben är icke ett skapande grant sjuk förklarade han helt frankt, det är allt samman bara en fähitt af honom. Men jag skall försöka bota honom och betyga honom lusten att vidare spela sjuk.

Jösses! sade flickan modern, hur skall du då bära dig åt?

Jo, sade flickan, jag skall agera doktor och försöka göra gubben riktigt arg, då springer han bort upp ur sängen och blir frisk. Och blir det så skönt bland kamraterna att han vaxit ut att få ett dådent skälmstycke af sin egen son, så tror jag att han för framtiden är botad både för skilsmässa, bodelning och sjukdomsanagrande, och vi få lugn

och ho i hunat, mor lilla.

Ja, det vore väl det, bade mor Anna, mun jag hytar farhåga för att det kommer att gå dig illa. Om farfgubben marker att han är utsatt för gäckeri, blir han himla ond, han kommer att slå dig förderfvet, om han får tag i dig. I stunt, mor, det har ingen fara med den saken, ny han jag springa undan honom, och sedan mojnar han väl till och blir god igen. Gubben blef meddelad att doktorn vid middagstiden skulle komma på besök och då det led åt den tiden klädde pojken på sig inne i granstugan i fars styrkekatt, lingrock och glasögon samt simulerade sig i ansiktet, så att gubben ej skulle känna igen honom. Och så steg han in i stugan. Mor Anna, som stod vid spisen, höjde handen varnande och framviskade: är du tokig pojke, det kommer att sluta illa. Men pojken brydde sig ej derom utan gick in till gubben talande honom i gaddig röst för: Godag igen bade gubben och frågade: vem är han? Jag är doktorn, bade pojken. Jo som berätte mig i dag och omtalte er sjukdom, nu är jag här för att titta närmare på densamma. Ja, de var så välsignat vad doktorn var snäll, förklarade gubben. Jo, jag är mitt lilla sjuk, bade gubben, hela mitten har honom väg dåligt och så kommade han doktorn en lång berättelse om gubbens sjukdomar. Den förnäme doktorn lyssnade på, undersökte honom, kände på pulsen, undersökte på lungorna och förklarade sjukdomsfallet vara mycket svårt. Men det skulle nog bli bättre, kunde bättre snart i nog. Och så skrifvade doktorn ihop ett recept, hvilja för utvärtes bruk och droppar för blodet. Så doktorn bodde sig att gå kunde gubben icke nog tacka och välsigna honom. Men då doktorn stod i dörren hör han till gubben: usse med er gubbe, att gott kok stryk skulle passa er bättre än medicin, ty ni är icke sjuk, ni låtsar er vara sjuk. Gubben satte sig vid detta oförmodade tilltal häftigt upp i sängen, skrapade med handen öfver ögonen för att bättre se och utbrast bade ilsket: vad fan nu då, är det inte doktorn?

Ny hvarde pojken, jag är ingen doktor, det behöfs ingen doktor till
sådana som jag är så sjuka.
Gubben, som nu började att bli verkt nyfiken på gåtskrif, bät åt
pojken: "pojk jan, driften du med din far så skall den onde
ta dig", hvarvid gubben som en blixt for upp ur sängen och
skulle ha fast i pojken för att dela om honom. Men
pojken hade redan satt sig i säkerhet utom dörren och
som gubben var i skjorten kunde han icke ge sig till att
förfölja pojken ut på gatan. Under tiden passade under
tiden på att slå kaffen igen och lägga koffedackat på
koffan hvarvid gubben icke kunde komma till att lägga sig
igen utan vacklet måste draga byxorna på sig och
stanna uppe. Han var ack förvånad öfver pojkens tilltag
och fick han blott fast i honom skulle han lära
honom att annat än agera doktor och driften spel med
sin far.

Gubben satte sig vid bordet och såg ut genom fönstret. Under
tiden hyssjade skrattande om honom, satte fram kaffe
på bordet en rykande kopp kaffe. Hon hade sedan förning
att i spiskammaren och då hon kom åter in i stugan, hade
hon med sig en bok, att slå i gubbens kaffe. Och fastän
gubben var arg på pojken, mottog han till sist
upp och blef god igen. Skrattande förklarade Under
Anna att pojken spelade sin doktorsroll ganska bra,
han hade nyligt blifvit än den riktige doktorn fått
gjort kål på Lars sjukdom. Gubben kunde hellre inte
låta bli att dra på munvinkarna. Förbarmar mig
dugerinte pojken till doktor både gubben, kunde
slutligen öppna sin tilltagsne pojke, på sjuk har jag
varit, riktigt sjuk, men pojkstrecken har gjort
mig frisk, det var kunt af obegripligt vad sjukdom
man fort flög ur kos.

Peter Berglunds gifvande från den stunden hvilt bort
både skildsmässa, bedröfvelse och att själv sjuk. Han
gick åter till arbete och alla tokigheter
voro försvunna. Först då han åter skilde honom och
mor Anna åt, skiftade han bo och längtade efter att
få följa honom efter, det var tråkigt att vara ensam
Anna gick från honom.

O. Th. Linberg

12

Grenadieren Karl Storm

Aldrig skall jag glömma den gamle grenadieren.
Själen om minnike visste det sjönt, sjörrdde gubbens utseende, hållning och skick att han varit militär.
Ja, han hade varit en äkta krigsbuss af den gamla skolan, som tagit verksam del i den tidens krigiska händelser. De blesyrer gubben bar, bevisade att han varit med där stridernd varit som hetast och icke vajt för fara, utan gått modigt framåt.

Når vi sprjkar sigo den raka, stäliga krigargestalten vandra fram på barnhållets gatar, tickade vi med vördnad uppå tin gamle grenadieren.
Når vi i skolan lästa historia, om händelserna vid Leipzig, då tänkte vi på grenadieren Storm som genom sina berättelser ställt den tiden framför våra ögon. Många, många gånger hade vi af hans egen mun hört berättas om dessa händelser om hur man skåt på fransmännen gingjärn med kanonkulor och då fransmännen endtligen gåf vika, man då stormade in i staden och nedhögg alla som gjorde motstånd. Historieläsningen fick därför ett mera lefvande intresse på samma gång som den gamle grenadieren framstod som en historisk personlighet.

Storm, på vgdde grenadierens krigsmannanamn var född år 1790 i Småland. Som gosse hade han varit med om att följa oxar från Småland till Stockholm och om denna tiden hade han åtskilligt att berätta.
Det var otvungna lifvet tilltalade särskildt Storm, att lif som den tiden närmast var att jämföra vid amerikas Cowboys och Storm berättade flera gånger i egenskap af oxgossare resor upp till Stockholm.

Men den tidens fruktbara sysselsättningar af

klyftes ofta af de krigiska händelserna och här och var sökte man dröja fatten in på den krigiska banan. Under en af sina resor till Stockholm tager Storm värfning. Han iklär sig krigsmanshacken och står i lydet som Karlstads jägare. Det är nu slut med det fria oxjösare lifvet, spisken har bytts ut mot svärdet och Storm skall nu lära sig ännu annan lek, en lek som är mycket spännande och farligare än allt annat han varit med om.

Så krigstrumpeten skallade och då Sveriges nye Kung Karl Johan ställde sig till de förbundna makternas förfogande för att i deras led söka störta den lille Napoleons tvärdr och ödesdigra framfart, då var Storm en af dem, som gick öfver till Tyskland, för att med svärdet i hand kämpa svenskarnas kamp i spetsen vid Leipzig.

Då Storm förtalte om sina krigiska bragder, var det ej för att skryta därmed. Hälst ville han kasta glömskans slöja öfver krigarlifvet, det var icke något att minnas, tyckte han. Men då vi pojkar blefvo för enträgna och då gubben var vid bästa gott humör, då slog han upp språkluckan och berättade om Carl Napoleon, Karl Johan m fl af den tidens historiska storgubbar.

Storm hade icke i likhet med en annan på platsen varande krigare fått blodig sejd med vämtösa gömmor och barn och spritsat dem på sitt svärd. Ej, då fick icke hans lystmande gossar tänka sig hans krigarbedrifter, ty han visste allför väl om de historier ingjutte dåtta, som var i svang om den där krigsmannen. Storm hade fått krig mot dem som voro fiender och delat ut älliga hugg och slag samt i gengäld erhållit sådana, så är krigets gång, sade Storm. Storm blef aldrig svärmodig, då han lät blicken gå tillbaka och gamla minningar döko upp för hans minne. Men efter tryckt sade han oss, att krig var något förfärligt, en förbannelse. Emot hur jag slitit i mina dagar, gud låt icke er unga gossar vederfaras något sådant, slut gremmerna vanligen sina berättelser.

Då lugn ändtligen inträdde, skyndade Storm för afsked

rättitälligheet lockade honom ej mera.
Vart skulle han nu vända sig, skulle han återtaga sitt gamla yrke och återigen bliffva arbetare för att bereda sig ut-komst?

I det stora huset om i den svenska bygden spridas ut nyckte, att i skiftet vid Högarås järngruvor ut guldkorn, där man ur jordens innandöme plockade fram svarta diamanter och att där ständigt järngruvs tillfälle till arbetsförtjenst.

Då vår Storm stod för sin krigarenykter, klingade också detta tal i hans öron. Han lyssnar närmare till berättelserna om Högarås och fattar beslut pröfva vad Högarås har att bjuda på. Resolut, som alltid, kastar han sin tvärpåse öfver axlen och vandrar åstad med Högarås till mil. Storm var vid den tiden en kärk 26 åring, hårdar och van vid ansträngningar, under vägen till Högarås tygande vad slags tillfälligt arbete som erbjöds, hvarigenom han slog sig fram och lifnärde sig.

I den tiden Storm kom till Högarås satt som disponent vid Verket direktör Stawfors. På Storm inställde sig hos honom och anhöll om arbete, var det icke till tal utan att han fick sådant. Högarås hade vid den tiden alltid användning för arbetskraft. Direktören skref ut en anteckningsbok och sedan Storm påtunda befunnit intressant i publikum, in-ställde han sig hos vaktan, fick sig anvisadt bebakt och flink som Storm var, återtrade han snart med på stigarna och stod på det eftertänktade målet, i skaftet Nr 17, där han började sina lärdår i gruskrytningskonst.

Det var ett svårt arbete, som Storm gjorde sig in på, men den tidens jack padde sig och vande sig fort vid hvarjehanda. Snart spred sig ut nyckte, att Storm var en flink arbetare, som, då han efter genomgången lärotid redde upp till Kolhuggaregraden, tog både lilla och stora bilfostrumlaren i stenrummen för gott arbete.

På månegom lade Storm åt tio år och blef

en gammal man. Men även tyckte icke hafva tryckt hårdt mer den gamle. Ännu in i sena ålderdomen gick han rak och styf, alltjämt påminnande om militären från forna dagar.

I likhet med alla andra gruffgubbar hade Storm sina ordtyg. Så brukade han säga: i det blåcket" eller "lössant," ordtyg som biten af andra uppfunnits. Ordet "Invalid" kände man icke till i gamla tider. Fast om de gamla gubbarna på ålderdomen ej tyckte till styft arbeta, så mönstrade de ej af, utan stodo qvar i arbetsledet, de fingo ett mera lindrigt arbete.

Så hade Storm på gamla dagar fått sin plats i pumpmaskinens ångkammare, där han redde upp gammalt tågvirke till drag.

I de fyra om vinterdagar åtta kalkbacke mer åt askebunken och oftast styrde ut i pumpmaskinsdammen, så att vattnet fryste i kring, var pumpmaskinen att gått tillräckligt för att torka kläderna. Gamle Storm var då pojkarna behjelplig med att bära ut kläderna till torkning på ängen. Storm var rädd om pojkar, han hade ett öga på att taga dem, hvarför han också af alla pojkar åtnjöt vördnad. Gamle grundvärn var alla pojkars förtjusning, han stod högt i alla pojkars ögon.

Storm var en ofördragelig man, som vandrade sin väg stilla fram, nöjd och belåten med det lilla af denna världens gods som fallit på hans lott. Liksom Storm en gång inför världsliga herrar skyldrat för afsked ur krigstjensten, på hvilken äfven den af honom så efterlängtade dygnet, då han skulle träda inför den store mönsterherren och för honom göra reda för sitt lif. Och då han för alltid slöt sina ögon och lade sina trötta ben till hvila, då kunde det om honom sägas, att han varit en redlig och dugelig arbetare, som väfvit ett godt arbete på Högarna.

O. A. Enberg

Två grufgubbar, Ola och Sven, som gråla öfver att
dåbas flojkar slagits.

Din flojke, du Sven, är en kältring, ja gu e han så.
Han borde ha klä, han slår inn flojke gut och blå,
säger en te honom: Wa snäll, va tror du för svar en får?
Jo, lång näsa — det räckte hon mig i går.

Han är stursk. Som en varg, när den är arg, han grimar,
och gammalt folk rakt upp i synen han flimar,
Hön svär, som när i bok en läser,
så det är allt på tiden du flojken ordentligt gväser.

Får han lefva som han lyster och vill
ja, då skall du få se att han blir ingenting till,
Han blir en skräck för hela orten
och du får en dag sorgen köra honom på fjorton.

Sven harskla sig nu Ola talte,
och lät honom tala ut, innan att ord han svarte.
Strgt på Ola hon blygde och blängde,
och så' med en skräll han näfven i bordet dängde.

Wad i "helsike" vill du jag skall göra, så han så,
tycker du kunkända jag lipet af flojken skall tå
därför att han är lite vild och obändig
och dalar upp sin flojke beständigt

Hur va det med dig, du Ola, då du va ung och glå?
ville inte du väsnas och liftag tå?
och slogs du inte bitida och sent vid danstillfällen?
så man fick ofta flocka sig upp på atskilliga ställen.

Jo, jo, så va det med då. Stäm ner tonen, du Ola
och var inte så het och stor i orå.
Det rodersig, blir bra igen innan gväll,
allesamman tycker jag är en bagatell.

Om våra pojkar slåss och föra liv,
inte skall vi gamle derför ligga i kif.
Låt pojkarna slåss, då toet ryker,
de lugna sig ny då lusten tryter.

Sven styrde stegen till skåpet i vrån
och stående på bordet fylldes glaskan med den klara tårn.
Sitt ner, du Ola, du skall få dig en finne,
kanske den kan lugna ditt upprörda sinne.

Försenta bullo gubbarna inom skål och vägg
och under pratet ströko de jämt sitt skägg.
Sven slog upp supen – det blef en, det blef två,
Sen blef det så många, att Ola glömde gå.

O. A. Ley

Torpargubbarna Per och Nils.

Per och Nils voro vänner mest,
Torpare, som höide var sin häst.
Och lika klädda, rock, byxor och väst,
af vadmal, som på landet vöfves bäst.

De bleto, röjde, plöjde och tegarna sådde
och morrade strätt i stugan vid kaffet och spådde
Talte om hur mantro det kommad att gå,
om man på ängarna nigon åring det året skulle få

Gubbarna voro trefliga sällskapliga bröder,
den ene var Konservativ, den andra var röder.
Och nä de i dispyten var inne som bäst,
då hördes ofta nytas: Hall du din käft.

Man så fick Per plötsligt ärfva,
en hel förskräckligt stor pengakärfva,
Han blef glad, högfärdig och stor
och så gaf han katten i sin gode bror.

Per köpte kor, bålde och bytte ök,
att ensammat, som han tappert röjde.
Han så till sist nä han endast hade grannen igen
då sökte han få nytte af sin gamle vän

Je e slut du, så Per med hela kosidangen
både kor, ök, pengar, allt i sammen.
Där va ingen tur med den där båten
och därför blef det snart slut med båten.

Jo jo, så Nils, så i brukar det gå,
när en pengar kon få både en lära och förstå
Att pengar kan truta och hastigt försvinna
liksom fort som skenande hästar kan springa.

O Ahlqvist

Om disponenten Thomas Stawsord och Höganäs grufvar och dess ingeniörer

Disponenten Thomas Stawsord, Höganäsverkens förste disponent, och grufvingeniör, har nedlagt mycke arbete åt Höganäs stenkolsbrytningen i Skåne.

Stawsord var engelsman, från Newcastle, och öfverkom till Sverige år 1796. Åt 1797, då kolbrytningen började på Höganäs, upprättade Grefve Bunth och Amtmannen Carl Bagge kontrakt med honom, att han skulle få en kontant lön af 800 Rikdaler Riksgäld, 3 aktier i det nyanlagda bolaget, fria husrum och nödig ved samt att en af de andra delegarne skulle öfvertaga skötseln af Höganäs grufvor. Stawsord var en driftande man, som under sin tjenstetid mycket. De gamla arbetarne talte just icke mycket om honom. Bland dem som minnes honom, gälde han för att vara en snål herre.

Stawsord dog på Höganäs och begrafs i Wäby kyrkogård. På hans lig på sin lit de parade i styrelsemansbostaden, hade man utredt mycken stöt, kistan var omgifven af en stor mängd vaxljus, så att hela rummet lyste som af dagsljus.

Från och med 1797 t o m 1831 hunno Stawsord med att anlägga icke mindre än 38 Schakt.

Under tidsperioden 1797–1800 anlägges Schakten A. B C. D. E. & F men tillhopa 6 Schakt.

Schakten C. D och F, som hade ett djup af 4½, 15 och 9 famnar, bearbetades i öfre flötsen, lemnade en kolkvantitet af 3,620, 6969 och 5086 hektoliter. Schaktet E. deremot, som sänktes till ett djup af 15 famnar och bearbetades i undre flötsen, gaf en kolmängd af 139,825 hektoliter.

Schaktet J., som också kallades maskinschaktet, sänktes först till ett djup af 15 famnar och bearbetades någon tid i öfre flötsen. Därefter sänktes detta schakt ytterligare till ett djup af 35½ famnar och bearbetades till år 1802 i undre flötsen. Genom sin betydliga djup kallas de andra schakten i förhållande med detta

schakt. Vattnet ledes från de undre schakten till maskinschaktet, hvarigenom det i många år tjenstgjorde som hufvudvattenschakt för det äldre Kopparverket.

År 1801 sänkes "Åbo" schaktet till ett djup af 15 famnar. Detta schakt bearbetas intill 1/2 års tid i undre flötsen och lämnar en kolmängd af 14558 hektoliter.

I början af 1802 påsattes ett annat schakt Ovanschaktet, som sänktes till ett djup af 9 famnar, bearbetas omkring 1 3/4 år i öfre flötsen, gifvande en kolmängd af 28,444 hektoliter.

Emellan åren 1803-1805 anlägges schakten N:1, 2, 3 & 4 som sänkes till ett djup af 6, 9, 12 & 15 famnar och som alla bearbetas i undre flötsen. Under denna tid fortsättes också schaktet Bjurs Bank, flötsen där Tjuli är belägen. De gamla gruvarbetarna benämde detta schakt såsom ett besvärligt schakt och kallade det för ett "tjurigt" schakt.

Under åren 1805 — 1818 anlägges icke mindre än 16 schakt, som alla betecknas med nummer, från 5 t:om 20, hvaraf dock tre af dessa schakt äfven betecknas med namn såsom 18. Unionen, 19 Associationen och 20 Restaurationen

Emellan perioden 1818 — 1829 anlägges 9 schakt såsom Bevärn, Hjelpen, Försäkra, Hazard, Prins Oscar, Nya Associationen, Föreningen, Ryds Gamla och Ryds Nya schakt.

Under årens lopp har icke mindre 47 schaktsänkningar företagits på Höganäs, hvilka alla schakt under en tidrymd af 100 år lämnat 33,942,563 hektoliter stenkol och 7,992,794 hektoliter rödjord leras.

I stenkolsbrytningens första tider hade man ingen tanke på att för något ändamål använda den i gruforna ymnigt förekommande eldfasta leran. Att leran duger och kunde användes för maskingnar, messingsbruk, glasbruk m fl stället, där en högre värmegrad erfordrades, det hade man nog

klart för sig, ty nu grupperad vid Bosmyr och Wacåkra hade en ansenlig quantitet upptagits och prasorats. Men det oaktadt fortroptades liten som ett värdelöst bihang, Kolbrytningen det var allt, däruppi hade man byggt affären, det var Kolen som skulle ge intressenterna utdelning och upprätthålla driften.

Då Stigens Bolaget år 1797. bildades afsade sig detta åtskilliga tid att sin och strandades bepatta sig med allt hvad som angår alla slags bekoss efterspörande, upptagande, bearbetande, användande och försäljande, utan öfverlåt denna rätt, som Bolaget enligt Privilegierna eger, åt egarne af aktierna för och med N:o 1 t o m N:o 80, en rätt som sålunda ensam tillkom Excellensen Routh, emedan han var innehafvare af dessa aktier.

Den direkt vid grufskriften använda arbetspersonalen har under årens lopp vexlat. Så består den

år 1821. af 185 personer förutom för 6 schakt
" 1826 " 267. " " " 5 "
" 1830 " 228 " " " 4. "
" 1896 " 325 " " " 2. "
" 1900 " 500. " " " 4. "

Alla de gamla schakten hade en kort brytningstid, som vanligen för en tid omkring tio års tid.
Om del af schakten bearbetades en tid, men så upphör plötsligt att arbeta. Efter någon tids stillastående, påtänds schakten åtminstone i brytbart skick och arbetet återupptages.

I sådana schakt, hvari arbetet upphör för en tid och återigen upptages, voro N:o 6, N:o 9, N:o 16, Unionen, Associationen, Bross Backe och Besväret.

Särskildt Bross Backe och Besväret förete en egendomlighet i förhållandet. Bross Backe schakt bearbetas 1804—1806. Under tiden mellan 1806-1833 ligger arbetet nere. Schaktet påtänds emellertid åtminstone i gång 1833—1838. Tiden emellan 1838-1854 upptages och afstannar arbetet flera gånger, för att för

alltid upphört år 1854.

Schaktet Bevärt bearbetas första gången 1818–1821. Emellan 1822–1860 ligger arbetet nere. År 1860 upptages arbetet ännu och fortgår i oavbruten följd tills år 1879, då schaktet stannar för alltid.

Stenfot var en mer mot skarp framtidsblick. Den både genom föråtgärder förbättrade, att det gamla kalfatret i Fjärdet icke kunde hafva så vårt lång brytningstid qvar, såsom om grundvarmd genom maskinschaktet kunde hållas fria för vatten. Den insåg därför redan så tidigt som år 1802, att kalkbrytningen i en framtid kom att förläggas åt Plömingeutkanter och strafvas åt det s.k. Ryd. Den för att åtkomma det nya kalfatret, som antagligen kom att bevärnas af utgående vatten, borde att djupare sumpschakt sänkas. Efter att hafva öfverlagt saken, började han år 1802 anlägga Ryds gamla sumpschakt, i hvilket fjärdet af grundbottnet, hvarvinkring sedan under tidernas lopp det nuvarande stadslikmande barnhållet uppstått.

Arbetet med sänkningen af detta schakt förenade besvärligt och mättes af många motgångar. År 1804 måste man lägga med arbetet, hvilket först vila tio år 1819 då det ännu sattes i gång. Men äfven nu blef arbetet af kort varaktighet, det afstannade återigen och får vila ända tio år 1832 då det återupptages och kraftigt drifves framåt.

Under tiden, medan arbetet vilade i Ryds gamla sumpschakt, påbörjas år 1829 arbete med sänkning af Ryds nya sumpschakt som fullbordas år 1834. Ehuru båda dessa schakt voro afsedda för sumpschakt, brukts i 19 års tid Kol ur Ryds gamla och två års tid ur Ryds nya.

Det var roligt ibland livliga förgubbarna, då de en sommaraftan suttande på trädgårdsgården (en stengärdesgård, som är nya längorna emot Österportstrådgården) slogo sina diskurser om

gamla tidens svåra arbeten. Gubbarna bleso ibland hata, de påstode sjelfva, deras ax sjelfo kraftiga och det lät da'ofta: du skulle varit med i Gumpschaktssänkningen, det var ett styft arbete, slit så det förslog och vete d'åtite, så mog räckte det till alltid.

II

Den tidsperiod, som af gubbarna betecknades som den värsta tiden, då slitet och slåpet sjelfo så att säga vilja taga slut, sammanfalle med sänkningen af de två Gumpmaskinsschakten på Ryd under ingeniör Peters ledning.

Då Peters år 1831 gjorde sitt intrade på Högenäs-fältet, var han en mog man, som under någon tid i England satt sig in Kolbrytningskonst. Peters hade stor arbetslust och han fick snart denna sin första tillfredsställelse, ty vid den tiden företogs många viktiga arbeten på Högenäs.

Djerf och bestämd i sitt uppträdande, kommo gruf-gubbarna snart underfund med, att deras nye ingeniör var en hel karl, som fordrade arbete och lydnad. Och när det icke om någon tid, så att man kunnat stadga sin omdöme, både man och man emellan: "han tungan satt i munnen, tycker den där herrn är min själ en respektfull herre, som ej är att leka med". Vid Peters ankomst till Högenäs voro på gamla fältet endast schakten Prins Oscar och Föreningen i full verksamhet. Peters grep sig an med fullbordandet af Gumpschakten på Ryd. I schaktet N:o 16, som legat öde i 12 års tid, upptogs arbetet ännu för kolbrytning. Schaktet N:o 9, som också legat overksamt i 25 års tid, togos i ordning för kolbrytning. Brors Backe schakt, som legat öde i 7 års tid, blef nu förnimt för en liflig bearbetning. Och bland nya arbeten, som under Peters tid verkställdes, märkes sänkningen af Tillflykten, Kronan, Amalth och Prins Carl.

Peters var både djerf och orädd, en man som icke ansåg något omöjligt, allt var för honom möjligt.

Det förekommo vid den tiden en del grufarbetare här, som icke visade ogärnhet eller vojade sig för det svåra arbetet. Man sade mera än heder i att få vara med om sådant. Som Peters ständigt gick före i alla svåra arbeten, sjelf sprängde ut och drefvade hem det skulle vara samt icke skydde för att gripa tag, där så krafdes, blef han, trots sitt barska och befallande sätt, mer och mer omtyckt af folket. Detta hans sätt att dväljas bland det folk, som han kommenderade, gaf honom tillfälle att observera dessa och skilja på bättre och sämre arbetare i arbetslinet. De bättre arbetarna omhuldades af honom på alla sätt, men supiga och slappriga arbetare höll han strängt efter.

Ofvan om Peters tid det yttre sagtes allvarsam och barsk, kunde detta icke hindra och hållet dölja den humoristiska anda, som låg på bottnen därinom hos honom. Det humoristiska tog vid åtskilliga tillfällen ut sin rätt i sprittande qvickheter, nyjat som gemenligen anses för att vara på, många af dem voro sjelfva stora humoristen och kalgöra.

Hast och oredbet för faror var något, som alltid legat, för grufgubbarna att bemärka.

Det var en dag vid en af schakten, som arbetarna kommo ut ur tackboden för att äta mid i grufvan. Men kommo från det schaktet, hyggde de tillbaka, förbärande att där blef ingen middkning utaf, emedan schaktkläven, hvari korgen hängde, var osäker, en tälle hade gått sönder, de riskerade sina lif, om de åkte ned på en bräden lina. Prat, barn prat, både fogden, åk ni ner, linan håller i alla väder, försäkrar jag. Men arbetarna voro envisa och höllo i sig, att först om linan utbyttes, kunde det på tal om middkning, i annat fall stannade de uppe. Ja, då får jag hemta ingeniören, både fogden och så gick han till honom för att tala om, att korgen hängde skrangla o. skrämma det var tidigt på morgonen var ingeniören inte upp och då han af fogden fått veta på vad saken gälde, slängde han snart kocken på sig och åtföljd

honom tin schaktet för att tala med arbetarna.
Wem är det, som icke vill åka med? sät han åt folket.
Alla tego och glatte på ingenjören, ingen vill gerna gifva sig in i ordvexling och gifva första svar. Men då frigen återupptogs, steg en af arbetarna fram och förklarade, liuen var christjellig, men ville ej riskera sina liv genom att forsöka med i schaktet på en sådan lina. Ehuru ingenjören försäkrade, att linen var säker och att ingen fara var för handen, kunde han icke förmå folket åka med. Den makt och myndighet Peters gjort sig över folket, att vid sina tillfällen blifva åtlydt, syntes för ögonblicket vara bruten. Han lyfte med sin lyckta arbetarehopen och fick syn på gubben Ola, en arbetaren, som ofta visat sig vara ond och trotsa faror.
Är du också rädd, Ola? frågade han honom när i ansigtet.
Ola visste för ögonblicket ej, vad han skulle svara. Rädd vill han icke synas vara, ty han hade mer än en gång visat sig vara djärf alsig. Men han kunde icke undertrycka att för ingenjören påpeka linans christfälligheter.
Då ingenjören icke kunde åfvertyga sitt folk om, att ingen fara förelåg, steg han själf i korgen för att åka med i gruf-
van på den christfälliga linan och därmed visa, att han åtminstone icke var rädd för att förtaga sig själen.
Men då han stod i korgen sade han till Ola, att om Ola icke i hans ögon ville anses för att vara en klunka, skulle han ställa sig bredvid i korgen och åka med med. Nå, tänkte Ola, kunde hans ingenjör vedervåga saken, ny ändrade han då åsikt och följde med med, klunka ville han minst af allt gälla för att vara.
Och utan vidare reflexioner klef Ola i korgen vid sidan om ingenjören. Ingenjörens ansigte skenta för en stund upp. Ola därmed togs mäkta i korgen, ty det var nu icke gått vetta hur saken kunde afsläpa. Men an det gick ilka, linan slets och korgen störtade med, så tröstade sig Ola med, att han hade ingenjören med, de två ödda männen skulle dela samma öde.

Är det i ordning? frågade ingeniören den tjenstgörande gumman.

Ja, svarade denne.

Ingeniören vände sig åt maskinrummet åt maskinisten och kommenderade: ned med falk, full maskin! Maskinen kyckte till ett slag, kolven höjde sig upprät, men så sänkte den sig med svindlande fart ned åt djupet, ingeniören och Ola landade på schaktets botten, utan att någon olycka inträffat.

Ingeniören undersökte linan om möjligen någon större skada uppstått, men ingen skada förmärktes icke.

Var är kärl Ola? frågade ingeniören.

Ola reste sig i kärlet, och visste icke strax vad han skulle svara på denna fråga. Rädd satte han omsider dröjande, visst fann han sig något bättre i häjen, ty ingen skulle veta hur det skulle avlöpa. Men då jag får er, herr ingeniör, trygg och säker, så förstår att rädsla. Ni är en äfventyrare, herr ingeniör, jag erinrar det gifves icke mycket tillfälle till rädsla, då ni personligen tar hand om saken.

Ingeniören småskrattade åt Olas omdöme om honom.

Kanna gör du Ola, både ingeniören till honom, jag åker ni ensam upp och det skulle vara mästerstycket om jag icke skulle få dina kamrater att ta hissen och åka ned.

Upp med Jock! skrek ingeniören upp genom schaktet. Kolven svängde lika hastigt uppåt, som den gjort nedåt och då maskinen gjorde bakslag, så att kolven stannade, nyckte det till i linan. Nog som en gång hissade ingeniören ur kolven så gensen och skrefvo kolfmyggkarl om de fortfarande voro rädda och nekade åka ned.

Ney, om voro de jo rädda, men efter annan stego de i kolven och åkte ned.

Då de kommo i schaktet kommo de allmänt överens om, att deras ingenjör var en oförd karl, en äfventyrare.

Ola förklarade, att en sådan karl kunde man följa var som helst, äfven om det bar så långt ned i jorden som till jordens medelpunkt.

Nu tog Peters upp på gamen vid Prins Carls schakt och såg ut öfver Kolhögarna. Gudtes unge honom stor Kolhöken, gubben Jänte, i färd med att sortera Kolsprof. Peters tog upp sin snusdosa för att taga sig en pris. Gubben Jänte mätte hafva luktat att snusning var på färde, ty då Peters öppnade dosan passade Jänte på och stack fingrarna i densamma för att oombedd nypa sig en pris snus. När gubben fått fingrarna i dosan tryckte Peters dosalocket till, gubben Jänte var fången, han kunde icke komma loss, utan satt fast som i en köpsax.

Peters satte sina stora skarpa ögon på gubben och gubben å sin sida sa på Peters, undrande hur saken skulle aflöpa. Omsider lossade Peters på dosalocket, då att Jänte fick fingrarna ur och gaf honom en bastant "örfil" (örfil) så att gubben vände lemmen i vädret, trillade ner för Kolbunken, där Kolmätaren, som höll på med Kolmätning, fick honom på Kolskoffan.

Då Jänte kom på benen igen sant sig uppåt bunken, där Peters stod ingen och såg på knuffbytten, ropte gubben upp till Peters: "Det var min gjöl bra slagit," sant satte af uppåt bunken, som en pil, till sin plats igen och stälde sig bredbent och hotfull framför ingeniören.

"Hör nu", sade Jänte, "är ingeniörn mera än öfverdirektör af Uhr?"

Nej, sade Peters, det är jag icke.

Aja, sortsor Jänte, hos honom har jag snusat många gånger, utan att haft gjort någon affär deraf, och han har ej hunnit sänt mig med sin Kolbunken på ett sådant sätt som nu.

Javäl, sade Peters, jag skall låta dig veta, att jag är herre öfver min egen snusdosa, det stickar du icke dina nypor och fingrar. Säg vackert ifrån, så nekas du ej en pris.

Jasa, är det på det viset, sade Jänte. Men det var var i alla fall bra slagit, tiuda Gran och för den där "dorisen" tycker jag, att jag är värd (en) dunderpris.

Det kan du också få, sade Peters, då du vackert säger tu derom och räcker fram din dosa och bjöd Jänte en pris. Gräf bra

i dosan så är du fär dig en dunderpris och tag dig en tio varje nästkommande så räcker du dig väl en stund.

Gud bevare mig väl så legendsam ingenjören nu blifvit, det var rent af nöjsamt hunka ut ingenjörens dosa, tyckte gubben. Men akta dig för att komma att göra det, både ingenjören och Jag skall nog akta mig därför, jan mätte komma i ingenjörens dosa fyra gånger, ty för kalmätaren mig en gång tio på Kalskaffan, säges jag väl som ett styckе kal.

Inget arbete, hur tunga det än var, fick afslutas för än Peters afsynat det samma och förklarat det vara godtaget. Var det något, som rörde bostadsförhållande, vilka han gerna höra hur läkarhustrun inneharande tyckte om det. Nu var det i många hem så, att modern var den, som hade bestämmande, styrde och ställde, utan att hennes gubbe brydde sig stort om den saken. Det kom därför från Peters sida, då vederbörande arbetet utförts, att låta: skicka bud på Anna Maria, att hon hämtar om det är bra, ty jag vet, att det är hon som är man i huset.

Från pigan att hålla efter alla gubbar, som tog sig ett glas förmycket, ty Peters hade var att tala men två hustrur tog mer än, tålte ovan än, tog mer ingen, gjorde hon ett undantag då det gällde gubben Wenzell, hvilken tyktes hafva lite mer förkärlek i den vägen än alla andra. Men så var gubben Wenzell en af de roligaste gubbarna, den roligaste bland de roliga. Gubben var god nordan bergsmans, Ola Bures gode vän och lekkamrat, något som han var mycket stolt öfver. Vår gubben fått sig lite i "nästet", var han lustig att skåda, en den roligaste typ, som man gärna kunde se, han lockade döda att se upp och att skratta.

Peters hade den tiden i prästgården och då hon ej den roliga Wenzell komma dansande och figurerande vägen från skrattade hon hjärtligt, öppnade fönstret och bad till gubben: "gå hem och lägg dig Wenzell". Ah bevara mig väl, svarade gubben, och intog en lustig ställning, hur skulle jag kunna gå hem och lägga mig, då solen ännu står så högt på himlafästet. Men om hon ingenjör så besvär

ny skulle han lyda. Men innan han gick hem, ville han tala om för ingeniören, varför han var ute. Jo, det var så att han förlorat en liten sedelpenning, en sextonskilling, som han nu gick omkring och sökte, för det fanns ännu lite i innan kränonissmålet var fullt.

Ah, din prakkare, sade Peters, är du där.

Jo, så stod det till förklarade Wenzel.

Peters tog upp en sextonskilling. Se upp Fredrik! sade han, där kommer din förlorade penning. Och under mycken lustighetet sökte Wenzel få tag i sedelpenningen. När detta lyckats, dansade han vägen fram till krogen, det blef gissa på krogen, gubben drack många Peters skålar och gaf sig baken på, att det icke fanns många bättre Bakar som Peters.

Nu innan ej Peters gungastar var gubben Gustaf Eriksson, som bad den egendomliga värde bak och fram på sitt tal, hvarigenom många lustigheter uppkom. Gubben Gustaf var en hjältegod man, som genom sitt arbete, "Kalkök," kom att stå i en viss opposition med Kalmggarna, men fikvål af dessa omfattades med stor välvilja. Kamrer Bäcklund har på sin tafla öfver Högarna förvigat Gustafs drag. Peters står på denna tafla och talar med Gustaf. Gustaf Eriksson var Kalkök och som bäst kasserade han för Kalmggarna allt deras fuskarbete. Alla Kalmggarnas öfverträdelser, att med större mildhet se genom fingrarna med deras slarfvigheter, bemöttes med en tillagd nej. Skit är, och skit är bra, annars måtte i mig Kassaren gå ett-ihop för er, så var Gustafs bror på alla likheter i den vägen. En dag hade Gustaf fått till hjälp en ung pojke. Gustaf tyckte om pojken och invigde honom i yrkets finesser. Pojken svarade omkring i Kalkmakeri, det ena kalkprofvet hyfsades upp efter det andra, snart var hela kumken fullsatt af Kalkprof, Gustaf och pojken hade kasserat omkring 3/4 af dagsupphandlingen, för hvar ja hade hela dagens arbete stinkbit med. Då Kalmggarna kommo upp och sågo den förödelse, som vederfarits deras arbete, blef det en fasligt lefverne. På Kalmggarnas bön om lite skonsamhet i kasseringen, bad Gustaf blott nej att

gifva dem tio öre. Skött är i arbetet, sade han, så blir kassöringen derefter.

Gustaf såg icke något vidare. Vissuligen tog han sig en och två supar, då det bjöds, men han visste passa sig. Det var därför icke underligt att Petters tyckte om honom, en trefligare och bättre kolkåk kunde han ej få.

Men en dag, då kolskjutsar kom till platsen från de större gårdarna, hade de med sig ett ankar bränvin som gemensamt skulle ihop och köpta. Du får dela det i oss, Gustaf, sade man till honom. Gustaf, tjänstvillig som alltid delade bränvinet, men blef rusig af bränvinslåsen, så att då ingeniören kom upp på gården, stälde Gustaf sig en värre. Du är rusig Gustaf sade ingeniören. Ney, svarade Gustaf. Gå hem med dig, sade ingeniören, du får betala ett dagars löf, det skall bli ditt straff. Gemenligt tyckte synd om honom, men ingen upplyste ingeniören om hur det verkligen förhöll sig.

Gustaf gick emellertid hem. Då Eriksson blef ledsen, då han ej får gubba komma hem, lika tidig som då han om morgonen gick på arbetet, ty bränvinsosen hade under tiden gått ur honom. Jag skall gå och spendera ett dagsverk tänkte Gustaf så småningom ljuga honom han kom hem från arbetet. Tak, sade husbonden det skall du visst inte, det räcker inte ditt lilla aflöning till. Jo, sade Gustaf, ingeniören har själf sagt det till mig. Du har naturligtvis talat mycket på tok, som misshagat ingeniören, eftersom han kört hem dig från arbetet förklarade husbonden. Då Gustaf både ett så ingalunda var förhållandet han skulle gå och spendera i ett dagsverk, det var den enda förklaring han hade att gifva på husbonds alla frågor. Gustaf bytte emellertid om, tog helgdagskläderna på sig och så satte han sig en stund vid bordet för att tänka öfver sin belägenhet. Och då suttit så en stund tog han mössan och gick ut, ty han skulle han, som var både fädd och buren till grufvan, komma vara ifrån denna, det kände i lemmarna på honom då

han tänkte på, att nu, då han var borta, hade Kalmgården sitt Sjelfkrum att sköta med både goa, väliga och flis. Och så stod Gustaf på gamen igen, helgdagsklädd, hvilket icke inträffat förr under hans lefnad.

Godtag på jakt, sade så Gustaf till Kamratena på gamen.

Godtag igen svarade dessa. Kors, kommer du igen tillvälde de.

Ja, både Gustaf, nu skall jag gå och spendera på er i åtta dar.

Det väckte festligt lif och lefvorna med skrattsalfvor bland gamsarna öfver denna Gustafs förklaring. Ingeniören, som stod där bredvid, kom fram för att taga reda på gamparnas uppehållsort. Jo, nu skrattade åt den tokaktige Gustaf, han står förbluffad där, både en af gamparna, nyktes, ty han har visst inte vant sig, han blef bara sur af skämtsamheten, då han delade vårt skämtsamhet. Då ingeniören fått reda på saken sammanhang förlåtas han Gustaf för att spendering, som han bad, ty det räckte inte den lilla slantingen till. Skynda dig han Gustaf, bad ingeniören, och återgå helgdagsrocken mot bergsmansen, din plats står dig åter öppen, svarade Gustaf snabbt åter ett skämt. På kustens alla förfrågningar, om orsaken till den hastiga förändringen, svarade Gustaf med sin vanliga ordlygd, inte, inte, inte, han hade så tillspänt intet annat som tinkhandt och därmed fick han vara nöjd.

Peters och Gustaf förklaspo vänner hela sin tid igenom. Gustaf skrattade och stod på gruppens bäst och det tyckte Peters om. Då något af Gustafs tokaktiga prat kom på Peters öron, skrattade han hjärtligt därat.

Även mot dem, som icke direkt stodo under Peters befäl, uppträdde han förbindande. Då det gälde gruppens framgång, fick alla passande tyckten och all makligheit läggas i bida, något fick stå hindrande i vägen, att skulle gå framåt

En dag då Peters kom in i maskinrummet och lät sina blickar granskande återspeja den som där arbetade, saknade han sin gamle hederspräfvade maskinist Jeppa. Jeppa var en äldre maskinist, som förstod sig på

att genom allehanda fintligheter hitta maskineriet i bruk. Lätt skick. Hon sådan (person) betydde något i den tiden och stod högt i Peters ögon, ty Peters själv var också en gav och insigtsfull mekaniker.

Peters vände sig till en av de arbetande männen med förfrågan var Jeppa höll till. Jeppa, både mannen och sa förvånad åt, han är sjuk, jag står för honom i arbetet. Jaså, sade Peters, hur länge har han varit sjuk och vad består hans sjukdom? Jeppa har varit sjuk i åtta dagars tid, svarade mannen, och jag tror visst att han är sjuk af "Kallan". Kallan, sade Peters, den minns väl skolgossen? Ja, svarade mannen, fint folk har visst den benämningen på sjukdomen, men vi arbetare kalla det för Kallen. Mycket riktigt, tyckte Peters, att han, som annars granskade sjukrapporterna så noga, icke fäst sig vid Jeppas namn, utan låtit detta gå sig förbi, kanske när att han omöjligt Jeppa icke var sjukskriven och upptagen på sjukrapporten, och så var detta ett ofrånkomligt slag både af förmannen och skiftvarm.

Då Peters stått en stund och sett på arbetet gick han sin väg och tog vägen om smedjan. Maskinisten, som kastade ett öga genom fönstret på sig hans rockskört flaxdra, då han vek om smedjehörnan, och knäpptade för sig, att om doktorn glömt besöka Jeppa, något glömsk var ett doktorn ibland, ty han höjade bli till åren, så tog en funken vid honom, maskinisten ville inte vara i doktorns ställe, när Peters, då han blef upptagen, icke var god att räkna upp, arbetare och tjänstemän förhandlade han lika, då det var fråga om saker som sammanhörde med tjänsten.

Arbetaren resonerade riktigt. Peters hastiga gång genom Ryd gällde doktorn och Jaaset Jeppa. Men först gick han hem om till sig, för att se om Jeppa var upptagen på sjukrapporten. Jo, endelst riktigt, där stod Jeppa namnet. Då han sig efter doktorns anteckning påminde dunst, doktorn hade blifvit sjuk besökt Jeppa,

utan hast och hinner gränt bort honom. I i Peters (själunda) åsyftyget sig om att Jeppe verkligen blivit sjukanmäld och att doktorn skarpat med att besöka honom, styrde han sina steg bort till doktorn. I doktorns förstuga stod en hel del sjuklingar, som afvaktade sin tur att få komma in till doktorn. Peters bad dem att få byta turen och då detta medgifvits, öppnade han dörren och steg in till doktorn.

Doktorn satt vid sitt skrifbord, men då han såg Peters gestalt i dörröppningen, reste han sig upp och hälsade honom hjärtligt, samt frågade hur det stod till, doktorns gamla knorr och kuriespelare var väl inte sjuk.

Peters besvarade doktorns hälsning tämligen snäst och bad barskt: mig fattas ingenting, men hur är det med min maskinist Jeppa? Jeppa, bad doktorn, dröjande, hvad är det med honom? Ja, bad Peters, det är just det jag vill ha reda på af dig. Doktorn försökte låta i sitt minne. Det förefaller mig, bad han, som om någon talt med mig om honom, utan att jag nu närmare kan redogöra därför. Jeppa började doktorn leta bland papperen på bordet, strök sig flera gånger öfver pannan, liksom ville han friska upp sitt minne. Omsider fick han tag i ett papper hvari Jeppas namn och den anmälda sjukdomen stod upptecknad. Jeppa, bad doktorn, är anmäld ligga sjuk i Jakobsen, men jag får tillstå att jag gränt bort att besöka honom och kan med anledning därav ej säga dig hur det är med honom.

Det är högst osäkvadligt handlat af dig, doktor, utbrast Peters, du borde ständse hälla reda på dina sjuklingar och vårda dig om dem. Folket skall njuta sin rätt och omvårdnad antingen de äro friska eller sjuka, ty därigenom befordras verkets framgång. Du skicka därför Jeppa genast och säg till att göra honom snart frisk, din kanal får icke klicka i det stycket.

Ja, ja, bad doktorn, att det så hade han redan på. Han skulle besöka Jeppa bortåt eftermiddagen

och se vad han kunde göra för honom. Bestäl eftermiddagen, sade Peters fästlystsamt, ny du, min reparatör ej en glömska på så sätt, att man ytterligare uppskjuter den. Du skall genast, här du, genast! Lus åka Jeppa, jag fordrar det och jag fordrar också att du på hemvägen utöfvar hela din konst och visar vad du duger till; Jeppa skall göras frisk om mycka dagar, så att jag åter får se honom frisk och kunna köra sin maskin. Så din omätlighet är stor, fortfor Peters, mäter skjuts, så att du förstår möjligt kan godtgöra din förstämmelse. Därmed gick Peters och kunde omsider därom igen efter sig.

Peters, sade doktorn förargrymmad, så han kliföll emot, du är en fördömde och barsk herre, som att komma till rätta med. Wille nu Peters också kommendera doktorn och bestämma hur fort han skulle göra en sjuk människa bra igen, så gick det säkerligen för långt. Han gjorde icke sjuka friska igen så hemma hastiga åt, som man skyffla bort en kolsäck eller slag en sten. Men, lika mycket, resonnade doktorn, han ville icke bråka sig ut med Peters, i hopp med honom som han ut drogad det kortaste strået, när så doktor han var. Så ut gick omkring, så var Peters, trots sin barska sätt, en lifvad människokännare och trofast Kilesspelare, som, om doktorn icke ansträngde sig för det yttersta och visade sig skicklig i Jacut Jeppa, lät honom falla på den idén att kasta honom i Kilesspelet. I en så lilla pratstunden, som herrarna hade tillsammans vid Kilesspelet, där både nytt och mattagammalt kom på tal, den var doktorn klar, den ville han på inga villkor förderfva för sig, ty det var en liten trofast anmärkning i lifvets vår dagsight. Det kunde jag minns, mente doktorn på, åtminstone tillfälle minna Peters om, att "Svinhugg går förbaka".

Några minuter för än doktorn slutat sin mottagning hörde skjutsen upp och här framför hans dörr. Doktorn kom ut, klängde sig upp i kärran, körsvennen lade piskan för hästens bröstrem, hästen klippte med öronen, det var i flygande fläng åstad, mot Tibet, där Jeppa bodde.

Då doktorn kom in i Jeppas stuga, låg denne i sängen och låg upp och med akkurat som en gammickall, så svårliga anfäkta frossbekämpningarna honom. Men hade lagt på honom hela hemmets förråd af dynor och täcken, utan att dessa hjälpte honom. Hvarför har Jeppa inte sänt ytterligare bud på mig, hade doktorn, då kunde dessa varit åtgärdade; Jeppa kunde nämligen tro, att då jag icke kom, hade jag glömt pent af det. Ja, det kunde väl Jeppa hoppa gjort, man ser så väldt för att vara fattiggumma, Jeppa var en af de där flygbenmed naturer, som helst stå i skuggan och gjorda så litet affär af sig som möjligt. Nu skulle doktorn kurera Jeppa, han skulle emot sedvana; doktorn skulle icke släppa honom förr än han kunde säga till Peters: nu är din Jeppa frisk. Och till den ändan blef doktorn ofta sedd i Jeppas stuga. Inom kort satt sig Jeppa upp i sängen och efter några dagar bad han till mor: tag bort dynor och täcken, ty nu går jag upp. Då doktorn en dag kom på besök, satt Jeppa vid bordet, spisande gröt och potatis, ja, han hade till och med tagit en bastant sup därtill. Nu är det bra, tror jag, sade doktorn. Ja svarade Jeppa, det är Gottlieb, han, doktorn, skall ha tack, för nu går jag på arbete.

Då hemma nästa gång grannarna till en litet spelpratt, var både doktorn och Peters vid stråkande lynne. Doktorn passade på och undervisade Peters: i morgon får du din Jeppa på arbete. Godt, sade Peters, du är en skicklig karl, bära bror, när du vill.

Under kinkspelets gång blef doktorn flera gånger i tillfälle hugga Peters, med förklaring, att "svinhugg går tillbaka," det var akkurat som om detta särskildt var utlagt för doktorn, hvarför han också lade

~~Lade~~ lite ironi. Peters hade utur tine att börja med och doktorn lät anspelningsvis förstå, att det icke var alle marknader, som man skulle vinna på. Men så vände tårarna sig, Peters klarade pannan gång på gång. Doktorn blef mulen. Men så' skåt Peters Jamaikarooms-flaskan åfvan till honom. Skål på, käka bror, sade Peters, och skölj med alla småsorgtrattighater med en äkta svartkorn kullatoddi. Heina Lukas, sade Peters, sätter om det vinde på glasen och drick doktorns skål. Det finns i hela vida verlden endast en Högmodoktor, som under ett åfvande af sin stora konst kan Jeppa på honom igen.

Det stod en dag vid Brors Backe en liten gråtande flicka invid en mjölpåse, bittert gråtande åfvan att hon ej orkade bära sin påse, den var för tung för hona. Till Brors Backe hade hon kommit med den, men om orkade hon ej längre, hon grät och var ledsen.
Peters som gick vägen fram, observerade den lilla tösen, gick till henne, strök henne smekande på hufvudet och frågade henne varför hon grät. Jo, säken var för tung, hon orkade ej bära den hem och hemma hade mor och väntade att hon skulle komma med mjölet hem, så att man kunde baka, för det fanns ej bröd i huset.
Peters, resolut som alltid, slängde mjölpåsen öfver axlen, obekymrad om att den vackra packen blef med mjölad, tackade tösen vid handen och gaf sig med ett Bruket, till tösens hem i gatan, där hon afkommade tös och mjölpåse.
Folk som gingo fram i Kolvägen tittade på ingenjören, kysste artigt på mössan för honom och tillbytte tankar om den gemytliga herrn, som icke ansåg sig för god, utan hjelpte en stackars fattig tös. Stort var visserligen Peters, men hans stolthet var af ett annat slag, som icke tog sig uttryck i pösande dryghet.
Detta förstod också folket. Peters handlingar voro af ett rätta slaget och höjde honom i allt folkets ögon. Stolthet, sade man, är hon, men hon är därtill rättvis och grufvans väl är det mäst, som hon skänker sin.

När döden går fram i gruvan

Han, som satt så tryntlig på kvällen hemma i stugan,
stod på stolen om morgonen på färd ned i gruvan,
ej trodde väl han, att döden var så nära,
att han så hastigt in i evigheten skulle träda.

Med lampan i mössan och hacken i hand
gick han käckt in i tomtarnas land —
i orten — där med åtvad hand han hacken svänger,
gräfver han sig djupare in och förskrämmer.

Men när slagen dånar och kolen brakar,
då händer också att det i taket knakar
där är en släppa i taket, lömskt det lossnar,
störtar ned, och honom, som bände, krossar.

Sjukvagnen rullar fram, till schaktet den kör,
ängsliga kvinnoansigten blicka fram, spörja och hör
om hvem som skadats, om han skadat sig illa,
men ingen kan svara därpå och oron stilla.

Spänd är hvar muskel, man bidar tiden och oron lider,
ännu se, nu syns vagnen, se hur sakta den framåt skrider,
kamraterna gå bredvid, den skadade hufvud ej stöd,
ty han har slutat sitt lif, han ligger i vagnen död.

Med dämpade röster man ängsligt frågar ut
hvem den skadade är, om allt redan är slut,
och då man hört derom, med sammanknäppta händer
kvinnorna tacka gud, som bevarat deras männer.

Ängsligt bida mor och barn i stugan
tiden det tar skall komma hem från gruvan,
men då dörren går opp, är det ej far, ej annars röst säger:
kvinna! din man är död, du ej mer någon make äger.

Sorgtyngdt blir det hem, där slaget slog till
landsbygden blir tanken, allt synts likaväl still,
är det en dröm blott, att går, som nyss glad lämnade stugan,
nu ligger död, dödad af kabet i gruvan.

Döden väljer ej stånd, ej plats och tid ej heller,
när den går fram och sina offer skoningslöst fäller,
sorg sprids bland människor, då den tunga lunten förer,
den själ, som ej längre jorden tillhörer.

Och männen i orten? Ja, de låto hackorna hvila
under det tankarna för en stund emot höjden ila.
Men, då dödståget försvinner i gruvans mörka gång,
tjänger arbetet snart åter sin gamla sång.

Oscar G. Enberg.

Denna lilla skiss bekantgjordes i tryck förra året.